

Umur Bey Dönemi Aydınöğulları Beyliği'ne Türk Denizcilik Tarihi Açısından Bakış

A Perspective on Umur Bey Period Aydınöğulları Principality From The Perspective of Turkish Maritime History

ÖZET

Beylikler Dönemi ve Türk Denizcilik Tarihi disiplinlerinin ortak paydada buluşturulduğu bu çalışmada; Türk denizciliği için önemli yere sahip olan Aydınöğulları Beyliği'nin kökenleri ve Umur Bey'in ulu bey olmadan önceki ve ulu bey olduktan sonraki deniz seferleri ele alınmıştır. Araştırmada Enveri'nin Düsturnâme eseri yararlanılan baş kaynaklar arasında olmakla birlikte yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırılarak kullanılmıştır. II. Türk Beylikleri Devri olarak adlandırılan dönem, Anadolu'nun siyasi birliğe kavuşmadığı, özellikle Batı Anadolu'da bulunan beyliklerin gaza ve cihat üzere fetihlere çıktığı bir zamandır. Türkiye Selçuklu Devleti ve I. Beylikler Devri olarak adlandırılan dönemde Türk denizciliği adına önemli girişimler olsa da Çaka Bey'in öldürülmesiyle Batı Anadolu nezdinde denizcilik faaliyetleri Türklerin aleyhine çözümlenmiştir. Ancak Aydınöğulları ve diğer Batı Anadolu Beylikleri'nin kurulması, özellikle Umur Bey'in deniz seferleri sayesinde Batı Anadolu'da Türk denizciliği ilerlemiş ve Türk varlığı korunmuştur. Batı Anadolu Türk Beylikleri'nin Osmanlı denizciliğinin gelişmesine katkı sağladığı açıktır. Denizci Beylikler sadece Osmanlı Devleti'ne değil Adalar Denizi ve Akdeniz'deki faaliyetleriyle İslâm dünyasına da faydalı olmuşlar, Doğu Akdeniz'e adeta bir tampon bölge oluşturarak bir müddet Haçlı tehlikesinin önünde engel teşkil etmişlerdir. Türk denizcilik tarihi bağlamında yapılan bu araştırma farklı disiplinleri bir araya getirdiğinden dolayı özgün bir nitelik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Denizcilik Tarihi, Aydınöğulları Beyliği, Umur Gazi

ABSTRACT

In this study, in which the disciplines of Principalities Period and Turkish Maritime History are brought together on a common ground, the origins of the Principality of Aydınöğulları, which has an important place for Turkish maritime history, and the naval expeditions of Umur Bey before and after he became a great bey are discussed. Enveri's Düsturnâme is among the main sources utilised in the research, and it has been used in comparison with other studies. II. The period characterised as the Period of the Turkish Principalities is a time when Anatolia did not achieve political unity, and the principalities, especially in Western Anatolia, embarked on conquests for gaza and jihad. Although there were important initiatives on behalf of Turkish seafaring in the period called the Turkish Seljuk State and the First Principalities Period, the maritime activities in Western Anatolia were resolved against the Turks with the murder of Çaka Bey. However, thanks to the establishment of Aydınöğulları and other Western Anatolian principalities, especially Umur Bey's naval expeditions, Turkish maritime activities in Western Anatolia progressed and Turkish presence was preserved. It is clear that the Western Anatolian Turkish principalities contributed to the development of Ottoman seafaring. The maritime principalities were beneficial not only to the Ottoman Empire, but also to the Islamic world with their activities in the Sea of Islands and the Mediterranean, and they created a buffer zone in the Eastern Mediterranean, thus preventing the Crusader threat for a while. This research in the context of Turkish maritime history is unique because it brings together different disciplines.

Keywords: Turkish Maritime History, Aydınogullari Principality, Umur Ghazi

GİRİŞ

Dünya üzerindeki ülkeler kara ve deniz devletleri olmak üzere ikiye ayrılır. Deniz devletleri, güçlü donanmalarıyla ve iyi gemi mühendisleriyle tüm denizlere egemen olmayı amaçlar. Her dönem bir ya da birkaç devlet denizleri kendi gölü haline getirmiştir. Böylelikle farklı yıllarda deniz gücü çeşitli devletlerin elinde bulunmuştur. XII. yüzyılda İslâm dünyası birtakım denizcilik faaliyetleriyle fetihler yapsa da sonraki dönemlerde deniz hâkimiyeti Batılı devletlerin eline geçmişti. Özellikle Haçlı Seferleri'nin başlamasından sonra; Haçlı donanması, Venedik ve Ceneviz gibi denizci devletlerin gemileri, İslâm dünyasının merkezinde kol geziyordu (İnalçık, 2023: 3-4). Ancak Çaka Bey gibi Türk denizciliğinin temellerini teşekkül ettirecek bir isimden sonra Batı Anadolu'da kurulan II. Beyliklerden; Aydınöğulları, Saruhanoğulları, Menteşeoğulları, Karesioğulları Beylikleri, Adalar Denizi ve

Bekir Karaca¹
Zafer Yıldırım²

How to Cite This Article

Karaca, B. & Yıldırım, Z. (2025). "Umur Bey Dönemi Aydınöğulları Beyliği'ne Türk Denizcilik Tarihi Açısından Bakış" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:4; pp:577-585. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15282714>

Arrival: 06 January 2025

Published: 28 April 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya, Türkiye. ORCID: 0009-0002-0962-9473

² Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-6996-2609

Akdeniz'deki mücadeleleriyle Türk ve İslâm dünyasının denizlerdeki uç beyi olmuştu. Adı geçen beyliklerin faaliyetleriyle gerek Haçlı gerekse kolonici devletler bir süre Akdeniz'in doğusuna geçmekte zorlanmışlardı.

Türklerin Anadolu'ya dek kara devletleri şeklinde ilerlediği düşünülmektedir. Fakat bu cümleden eski Türklerde denizcilik yoktur gibi bir anlam çıkartılmamalıdır. Türklerin denizcilik faaliyetleri Anadolu'ya geldikten sonra tam anlamıyla var olmuştur. Biraz daha açıklamak gerekirse denizcilik kavramının Türk devlet siyasetinde yer edinmesi XI. yüzyılın sonlarına yani Türklerin Anadolu'ya kalıcı yerleşmelerinden sonra başladığı görülmektedir. Ayrıca Türkistan'da teşekkül etmiş diğer Türk devletleri ya da Anadolu'ya gelmeden önce Türkler tamamen deniz kavramına uzak değildi. Kutadgu Bilig gibi edebi eserler ve farklı destanlarda da deniz kavramlarından bahsedilmiş olması Türklerin Anadolu öncesinde de deniz kavramına karşı kayıtsız olmadığını bizlere gösterir (Bostan, 2009: 11). Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın 1075 yılında İznik'i (Nicea) düşürmesinden sonra Türkiye Selçukluları 1081 yılında Aleksios Komnenos ile yapılan barış antlaşması sonucu Doğu Roma İmparatorluğu tarafından resmen tanınmıştı. Süleyman Şah, barış antlaşmasını fırsat bilerek Anadolu içlerine sefere çıkmış ve yerine nâib olarak Ebu'l-Kasım'ı atamıştı. Ebu'l-Kasım Süleyman Şah'ın vefatıyla hükümdar olmuş ve Doğu Roma ile olan barış antlaşmasını yok sayarak 1088 yılında Gemlik'i fethetmişti (Daş, 2009: 49). Ebu'l-Kasım burada bir Türk tersanesi kurmaya çalışsa da Doğu Roma İmparatorluğu'nun girişimleriyle engellenmişti (Sevim& Merçil, 2020: 528). Türkiye Selçukluları Devleti'nin bu girişimi Türklerin denizcilik faaliyetlerinin Anadolu'ya geldikten sonra var olduğu tezini doğrular niteliktedir.

Türkiye Selçukluları³ Marmara Bölgesi'nde ilerlerken Karadeniz'de Karatekin Bey Sinop'u fethediyor, Tanrıvermiş Bey ile Çaka Bey ise Batı Türkiye'de Türk denizciliğinin temellerini atıyordu (Sancar, 2006: 36). Bu noktada Türk denizciliğinin babası sayılacak olan Çaka Bey'den bahsetmek gerekir. Çaka Bey'in Danişmend Gazi'ye tâbi olduğu (İnalçık, 2023: 48) veya Danişmendnâme'de geçtiği üzere Danişmend Gazi'nin arkadaşı Çavuldur Çaka olduğu sanılmaktadır (Kurat, 1966: 23). Çaka Bey, Doğu Roma İmparatorluğu'yla 1078-1081 yıllarında yapılan savaşların birinde Kabalika Aleksandr'ın eline esir düşmüş ve İstanbul'a götürülmüştü (Daş, 2009: 50). Doğu Roma'nın o dönemki başkenti İstanbul'da Çaka Bey, İmparator Nikiforos Botaneiates tarafından sarayda alıkonuldu. Sarayda kendisini; dil, tarih, coğrafya gibi pek çok alanda geliştiren Çaka Bey (Kurat, 1966: 21), 1081 yılında imparatorun ölmesiyle yeni imparator Aleksios Komnenos iktidarıyla anlaşamamış ve kendisine verilen payeler alınmıştı. Bunun üzerine Çaka Bey İstanbul'dan İzmir'e gelerek şehri kuşatmıştı (İlgürel, 2001: 637).

İzmir'i fetheden Çaka Bey'in ilk işi donanma yaptırmak oldu (Kurat, 1966: 27). Bu donanma üzeri kapalı çektiri tipi gemilerden meydana geliyordu (Daş, 2009: 51). Doğu Roma İmparatorluğu'nun Rumeli'deki sorunlarla uğraşmasını ve Peçeneklerle olan savaşlarını fırsat bilen Çaka Bey donanmasını geliştirdi (Komnena, 2021: 229). Beyliğinin güneyindeki Efes şehrinde Tanrıvermiş Bey bulunuyordu (Sevim& Merçil, 2020: 530). İzmir'de gerek Tanrıvermiş Bey'in desteği gerek bölgedeki Rumlarla bir donanma inşa edildi (İnalçık, 2023: 49). 1081 yılında Çaka Bey, yaklaşık 50 parçalık Türk donanmasını İzmir'den denize indirdi. Bu tarih Türk Deniz Kuvvetlerinin kuruluşu olarak kabul edilir (Sancar, 2006: 37). Çaka Bey kuvvetli donanması sayesinde kısa zamanda Adalar Denizi'nde, Rodos, Midilli, Sakız⁴, Sisam, Foça, Urla'yı topraklarına kattı (İlgürel, 2001: 638). Artık Çaka Beyliği'nin sınırları Çanakkale Boğazı'na dek uzanmıştı (İnalçık, 2023: 52).

Doğu Roma İmparatorluğu'na sınır ve rakip olan Çaka Bey'in İstanbul yıllarından bildiği üzere Peçenek ve Kuman Türkleri Doğu Roma'da paralı askerlik görevini yürütüyordu. Çaka Bey Peçenek, Kuman ve diğer Türkleri birleştirerek Doğu Roma'yı ortadan kaldırıp İstanbul'u fethetmeyi düşünse de bu mümkün olamamıştı (Sevim& Merçil, 2020: 531). Doğu Roma İmparatorluğu Çaka Bey'in hem Adalar Denizi'ndeki hem de Anadolu'daki faaliyetlerinden tedirgin olmuş (Komnena, 2021: 248) ve çeşitli entrikalarla önce İstanbul önlerine gelen Peçeneklerle Kumanları birbirine kırdırarak ardından Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan ile kayınbabası Çaka Bey arasında husumet çıkartarak Çaka Bey'i damadına öldürmüştür (İlgürel, 1993: 188). Bu yaşananlar sonucu Doğu Roma İmparatorluğu ciddi bir Türk tehdidinden kurtulmuş ve imparatorluğun ömrü 1453'e kadar uzamış oluyordu.

Çaka Bey'in öldürülmesiyle Batı Anadolu ve Adalar Denizi'ndeki Türk varlığı ve dolaylı yoldan da Türk denizciliği; Aydınoğulları, Saruhanoğulları, Menteşeoğulları, Karesioğulları gibi Batı Anadolu Beylikleri kurulana dek büyük sekteye uğramıştı. Bu beylikler Türkiye Selçuklu Devleti'nin İlhanlı Devleti'ne tâbi olması ve

³ Türkiye Selçuklu Devleti, bulunduğu coğrafya itibariyle denizcilikle hemhal olmuş ve pek çok liman bölgesine sahip bir devlettir. Türkiye Selçukluları'nın deniz seferine örnek verecek olursak; Sultan I. Alaaddin Keykubad Dönemi'nde Kastamonu uç beyi Hüsameddin Çoban Bey, Sultan Alaaddin Keykubad'ın emriyle Sinop limanından yola çıkarak Suğdak'a varmış ve Karadeniz üzerinden bir sefer düzenlemişti (Merçil, 2009: 28.).

⁴ Sakız Adasının fethinde Çaka Bey'in izlediği strateji kendinden yıllar sonra var olacak Yıldırım Bayezid'in Niğbolu savaşındaki stratejinin aynısıydı. Çaka Bey ağır Roma süvarilerinin atlarını hedef alarak onları yaya bırakmış böylelikle zırhlarından dolayı hareket kabiliyeti kısıtlanan Doğu Roma birliklerini avlamak kolay olmuştu (Kurat, 1966: 33).

Türkiye’de oluşan siyasi boşluktan dolayı yavaş yavaş bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi (Sancar, 2006: 51). Batı Anadolu Türk Beylikleri kendinden önce var olan beylik ve devletler gibi kara ve deniz fetihleri yapmışlardı. Özellikle de Venedik, Ceneviz, Rodos, Saint Jean Şövalyeleri’ne karşı mücadele ederek Adalar Denizi’ne hükmedip Avrupa fetihlerinin önünü açmışlardı.

Aydinoğulları Beyliği’nin Kökeni

Aydinoğulları Beyliği’nin kökenleri hakkında pek çok görüş mevcuttur. Münecimbaşı Derviş Ahmet’e göre Aydinoğulları’nın atalarından Mehmet Bey’in (Aydın Bey’in babası) Anadolu Selçuklu Devleti’nin Emir-üs Sevahili kabul edilir. Mehmet Bey’in oğlu Aydın Bey’de babasının izinden giden bir denizciydi. Anadolu’nun Moğol istilasıyla sarsılmasından sonra Batı Anadolu’da etrafında topladığı kuvvetleriyle bir beylik kurdu. Ancak bu bilgilerin doğruluğu şüphelidir (Yinanç, 1929: 14). Aydinoğulları’nın tarihi Eflakî, Enverî, Köprülüzâde ve Uzunçarşılı’ya göre Aydın Bey’in oğlu Mehmet Bey’den başlamaktadır. Hatta Köprülüzâde Mehmet Fuad Bey; “*Benim fikrime göre Mehmet Bey’in, Germiyanoğulları ümerasından olduğu sarîh bir işarettir.*” İfadesi (Köprülü, 1928: 418) Aydinoğulları’nın kurucusu Mehmet Bey’in önceleri Germiyanoğulları komutanlarından olduğunu bizlere göstermektedir. Fakat Aydinoğlu Mehmet Bey’den öncesi karanlıktır. Hatta kendisinin II. Mehmet dahi olabileceği kaynaklarda geçmektedir (Yinanç, 1929: 15). Ancak belirttiğimiz üzere Aydinoğlu Mehmet Bey’den öncesi net bilinmemekle birlikte kendisinin II. Mehmet olabileceği bilgisi de sorgulanması gerekir. Başka bir kaynağa göre Aydinoğulları Beyliği’nin kurucusu bir Selçuklu uç beyi olan Aydın Bey olarak gösterilmektedir (Sancar, 2006: 55). Sonuç olarak çoğu tarihçi Aydinoğulları Beyliği’nin ilk beyi olarak Aydinoğlu Mehmet Bey’i kabul eder.

Kaynaklarda Aydinoğlu Mehmet Bey’in dört kardeşinden bahsedilir. Bu isimler; Osman, Karaman, Hasan ve Hamza’dır (Köprülü, 1928: 418). Fakat bu isimlerin beyliğin kuruluşunda katkısının olduğu şüphelidir. Uzunçarşılı’ya göre Aydinoğlu Mehmet Bey bir Germiyanoğlu komutanıydı. Germiyanoğlu I. Yakub Bey’in gaza ve cihat yolunu açmasıyla Batı Anadolu’da ilerleyen Mehmet Bey günümüz Tire, Selçuk, Birgi bölgelerinde beyliğinin bağımsızlığını ilan etmişti (Uzunçarşılı, 1988: 104; İbn Battûta, 2023: 217-220). Bir başka kaynağa göre Mehmet Bey günümüz Aydın bölgesinde fetih hareketleri yürüten Menteşe Bey’in damadı Sasa Bey’e yardım için sefere çıkmış, ardından bahsedilen bölgeleri fethetmişti (Merçil, 1991: 239). Tuncer Baykara ise bu konuya şöyle açıklık getirir; Aydinoğlu Mehmet Bey, Germiyanoğulları’nın günümüz Denizli ili Buldan ilçesi civarındaki Tripolis’in 1305-1306 yıllarında fethedilmesinden sonra Menderes Vadisi’nden ilerleyerek Aydın üzerine yürümüştür. Hatta Germiyanoğulları’nın bu büyük seferi Gediz Ovası’nda bulunan Philadelphia’ya (Alaşehir) kadar uzanmıştı (Baykara, 2013: 35). 1314 tarihli Alaşehir cizyesi ile Germiyanoğulları Kütahya’da bulunan Vacidiye Medresesi’ni inşa ettirmişti (Çiftçi, 2016: 436). Bu bilgiden Germiyanoğulları’nın Alaşehir’i vergiye bağladıklarını anlamaktayız.

Beyliğini Birgi, Ödemiş, Tire bölgelerinde ilan eden Mübâruziddîn Mehmet Bey, fethettiği bölgeleri oğulları arasında paylaştırdı. Ayasuluk’u Hızır Bey’e, İzmir’i Umur Bey’e, Ödemiş’i İbrahim Bahadır Bey’e, Tire’yi Süleyman Bey’e paylaştırarak en küçük oğlu İsa Bey’i yanında tuttu (Uzunçarşılı, 1988: 104). Mehmet Bey’in bu davranışı Türk veraset anlayışının Anadolu’daki bir yansımasıdır. Küçük oğlu İsa Bey ile Birgi’ye yerleşen Mehmet Bey aynı zamanda Ayasuluk’ta bir donanma inşa ettirerek Adalar Denizi’nde faaliyete başladı (Merçil, 1991: 239). Bu durum Çaka Bey’den sonra Batı Anadolu ve Adalar Denizi’ndeki Türk etkisinin arttığı bir göstergesi olup Aydinoğulları, Saruhanogulları, Karesioğulları ve dahi Osmanogulları gibi güçlü beylikler denizlerde Doğu Roma, Venedik, Ceneviz gibi devletlerle mücadeleye başladılar (İnalçık, 2023: 4).

İzmir’i fetheden Aydinoğulları⁵ Ayasuluk haricinde İzmir’de de donanma meydana getirdiler. Aydinoğlu Mehmed Bey’in 1319 yılında yaklaşık 30 gemi ve 2600 askerle Sakız seferine çıkması Aydinoğulları’nın donanma sahibi olduğunu göstermektedir (Emecen, 2013: 45). Aydinoğlu donanmasıyla İzmir’de hüküm süren Mehmet Bey’in oğlu Umur Bey Adalar Denizi’nde büyük varlık gösterdi (Uzunçarşılı, 1988: 105). Aydinoğulları Beyliği’nin denizlerdeki gücü Batı Anadolu beyliklerinin donanmalarını tek bayrak altında toplamasıyla daha da arttı⁶. Aydinoğulları’nın diğer denizci beylikleri tek bayrak altında toplaması siyasi birlik sağlamak için değil gaza ve cihat uğrunda yapılan savaflara topyekûn gidilmesinden dolayıdır.

⁵ İzmir’in fetih tarihi tartışmalıdır. Erol Güngör’e göre İzmir’in fetih tarihi 1320’dir (Güngör, 2000: 132). Ancak Aydinoğulları Beyliği’nin sikkelerine bakıldığında İzmir’in fetih tarihi hicri 717 olarak alınmaktadır. Betül Teoman’a göre bu tarih 1318-1319’a karşılık gelmektedir (Teoman, 2018: 121). Hülâsa edecek olursak İzmir’deki Türk varlığının Aydinoğulları’nın akımlarıyla 1320’lere doğru kesinleştiği ve dahi Umur Bey’in 1325-1326 yılında İzmir’ey bey olduğu düşünüldüğünde İzmir’deki Türk hakimiyetinin 1320’lerde kesinleştiği sonucuna varılabilir.

⁶ Bu mesele tıpkı Osmanlı Devleti’nin Avrupa fetihlerindeki cihat ilanılarıyla Anadolu Beyliklerinden destek toplamasına benzerdir.

Aydınoğlu Umur Gazi'nin Ulu Bey Olmadan Önceki Deniz Seferleri

Gazi-i Rabbani, Bahaeddin Umur Paşa ya da Batılıların verdiği “Morbasan” gibi ünvanlara sahip Aydınoğlu Umur Bey (Günel Öden, 2002: 794), Birgi’de doğmuştu. Umur Bey’in katıldığı ilk savaş babasının yanında İzmir’in sahil kesimlerinin fethi olduğu düşünülür. Böylelikle Umur Bey genç yaşta İslâm Gazisi sıfatını almıştı (Koca, 2002: 725). 1325-1326 yıllarında İzmir bölgesine babası Aydınoğlu Mehmed Bey tarafından atanan Umur Bey, genç yaşta böyle bir vazife üstlenmişti. Umur Bey İzmir’e bey tayin edildikten sonra emrinde bulunan Hacı Selman’a gemi yapım emri vermişti (Emecen, 2013: 45). Bu noktada Umur Bey’in yeni tersane inşa ettirip sıfırdan gemi yaptığı ya da Doğu Roma İmparatorluğu’ndan kalan tersaneleri kullandığı ve gemiler inşa ettirdiği düşünülebilir. Halil İnalçık’a göre Adalar Denizi’nde Efes, İzmir, Edremit gibi yerlerde limanların var olduğunu 1284 yılında Doğu Roma İmparatorluğu’nun bu bölgelerde donanmayı kaldırmasıyla Rum gemici ustaları boşa kalmıştı. Türklerin bu bölgelere gelmesiyle ve Türklerin istimalet anlayışıyla Rum gemiciler Türklerin hizmetine girmişlerdi (İnalçık, 1991: 174). Bu bilgiden yola çıkarak bölgede var olan tersanelerin kullanılabilceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Umur Bey, bölgede kereste ormanları keşfedince taşıma gemileri, büyük üç dizi kürekli savaş gemileri ve iki dizi kürekli gemiler bulunan bir donanma inşa ettirdi (Doukas, 2018: 19). Donanma sahibi olan Umur Bey kendi büyük kadirgasına “Gazi” adını verdi ve böylelikle seferlere başladı. Umur Bey’in “Gazi” isimli kadirgası onun seferlerinin sembolü olmuştu (Koca, 2002: 725). Umur Bey’in 1329 yılındaki Bozcaada üzerine ilerlemesi onun ilk deniz seferi olarak düşünülmektedir. Umur Bey kardeşi İbrahim Bey ile çıktığı bu sefere yaklaşık yedi küçük gemiyle katılmıştı. Bozcaada önlerinde büyük kalyonlarla mücadele eden Umur Bey, küçük gemileriyle kalyonlardan birini bozguna uğratmıştı (Emecen, 2013: 46). Aynı yıl Aydınoğlu Mehmet Bey ile Doğu Roma hükümdarı III. Andronikos arasında ateşkes antlaşması yapıldı. Antlaşmaya göre Doğu Roma’nın yıllık vergi ödemesi karşılığında Aydınoğulları Beyliği ile ateşkes ilan edildi (İnalçık, 2023: 65). Aydınoğulları ile Doğu Roma arasındaki antlaşma Umur Bey tarafından tanınmıyordu. Belki de kendisini uç beyi olarak gören Umur Bey, başkent Birgi’den bağımsız hareket ediyordu. Umur Gazi babasının yaptığı bu antlaşmayı gaza ve cihada ket vurduğunu savunuyordu. Ayrıca Umur Bey Doğu Roma İmparatorluğu’nun iki yüzlü politikasını ve bir Haçlı seferi hazırlığında bulunduğunu öğrenmişti. Bunun üzerine Umur Bey Saruhanoğulları gibi diğer denizci beyliklerle ittifak halinde gazalarına devam etti (İnalçık, 1991: 179).

İzmir Beyi’nin ikinci seferi Sakız Adası civarı olmuştu. Kadirga, iğribar ve kayık olmak üzere yaklaşık 30 gemilik bir donanma ile sefere çıkan Umur Bey, Ayasuluk’ta bey olan ağabeyi Hızır Bey tarafından desteklendi. Hızır Bey yaklaşık 25 gemi ile destekte bulunmuştu. Umur Bey Sakız Adası’na vardığında emrindeki Ahad Subaşı’yı yaklaşık 3000 askerle karaya çıkardı. Başarılı bir gaza düzenleyen Umur Bey, İzmir’de ağabeyi Hızır tarafından kutlanıldığı söylenir (Yinanç, 1929: 27).

Saruhanoğulları ile ittifak eden Umur Bey miladi 1331 senesinde Gelibolu üzerine sefere çıktı. Esir, ganimet ve Sakız Adası’nı vergiye bağlayarak İzmir’e dönen Umur Bey, başkent Birgi’den gelen emir üzerine Birgi’ye gitti. Babası Mehmet Bey tarafından başına buyruk davranışları dile getirildi ve Umur Bey itaatsizlik etmeyip babasına bağlılık bildirip geri İzmir’e döndü (Emecen, 2013: 46). Umur Bey İzmir’e dönünce tekrar sefer hazırlığına koyuldu. 1332 yılında yaklaşık 250 gemilik bir donanma tertip ettikten sonra Adalar Denizi’ne açılan Umur Bey, İskiri, Uzunada (Kösten), İpsara, Skopelos adalarına taarruz ederek buraları fethetmiş ardından günümüz Yunanistan kıyılarına varmıştı. Mendenitsa bölgesine çıkarma yapan Umur Bey, burada bulunan Katalan ve Frenklerle mücadele ederek onları Mendenitsa Kalesi’ne sıkıştırmış ve kaleyi muhasara etmişti. Düsturnâme’ye göre muhasara edilen bölgenin prensesi kaleyi tahribattan kurtardığından dolayı Umur Bey’e türlü hediyeler vermiş ve hatta evlenme teklifinde dahi bulunmuştu. Ancak Umur Bey, tekliflere sıcak bakmamış askerlerini toplayarak Eğriboz üzerine ilerlemişti. Eğriboz’a varan Umur Bey, burada bulunan Balyos Messire Piyer ile yaptığı savaşı kazandı. Sefer sonrası İzmir’e dönen Umur Bey burada babası Mehmet Bey ve kardeşleri Hızır, İsa ve İbrahim Bey tarafından karşılandı ve Birgi’ye gitti (Yinanç, 1929: 29-30). Bu bilgilerden anlaşılıyor ki Aydınoğulları Adalar Denizi’nde söz sahibiydi ve Avrupa’ya çıkarma yapabiliyordu.

Aydınoğlu Umur Bey yaklaşık 170 parçalık donanma ile bu defa Mora üzerine sefere hazırlanıyordu. Salamis Adası’na asker çıkartarak Mora yönüne askerlerini sevk etti. Mora harekâtından başarıyla dönen Umur Bey Birgi’ye gitti. Umur Bey’in Birgi’de bulunduğu sırada Doğu Roma, Rodos ve Kıbrıs ittifaklı yaklaşık 30 parçalık donanma İzmir’e gelmişti. Ancak Umur Bey İzmir’e gelmeden düşman donanması geri püskürtüldü (Emecen, 2013: 48). Umur Bey Birgi’ye geri döndüğünde babası ile ava çıkmış ancak Mehmet Bey av esnasında hastalanmış ve 1334 yılında vefat etmiştir (Yinanç, 1929: 32). Babasını kaybeden Umur Bey’in cenaze sırasında saçını kestığı kaynaklarda yer almakla birlikte Umur Bey’in yaptığı bu eylem eski Türk âdetlerinin Anadolu’ya bir yansıması şeklinde kabul edilebilir (Turan, 2002: 165). Mehmet Bey’in vefatıyla Aydınoğulları Beyliği’nde “ulu bey” sorunu ortaya çıkmıştı. Aslında Umur Bey’in gazaları Mehmet Bey’den sonraki hükümdarı belli ediyordu. 1334 yılında

Mehmet Bey'in vefatı üzerine kardeşler babalarından sonra bey olacak kişi için görüş birliğinde bulunarak Umur Bey'i seçtiler (Uzunçarşılı, 1988: 105). Bu noktada Umur Bey'in özellikle denizlerdeki gaza ve cihat faaliyetleri etkili olmuş denilebilir.

Aydınöglu Umur Gazi'nin Ulu Beylik Dönemindeki Deniz Seferleri

Çaka Bey'den sonra Türk denizciliğinin lider isimlerinden olan Umur Bey, daha hükümdar değilken giriştiği fetih hareketleriyle Türk tarihindeki yerini perçinlemişti. Yaklaşık 250 parçalık donanmasıyla Adalar Denizi'nde pek çok bölgeye akınlar yapan Umur Bey, bazı adaları beylik sınırına katarken bazılarını vergiye bağlamıştı. Umur Bey'in seferleri sadece deniz üzerinde kalmamış kara seferleriyle de devam etmişti. 1334 yılında babası Mehmet Bey'in vefatıyla Birgi'de hükümdar olan Umur Bey hakkında dönemin kaynağı olan İbn Battûta'nın Seyahatnâme adlı eserine bakmakta yarar var. İbn Battûta eserinde Aydınöğulları'ndan bahsettiği görülmektedir. Birgi Sultanı şeklinde ele aldığı bölümde Aydınöglu Muhammed (Mehmet) Bey Dönemi'nde Birgi'ye geldiği ve kendisini Hızır ve Ömer (Umur) Bey'in karşıladığını söyler. Yaklaşık 14 gün kadar Birgi'de kalan İbn Battûta sonrasında İzmir'e gittiğinden söz eder. İzmir'de Ömer (Umur) Bey'in vali olduğunu ve onun çok cihat yapan cömert ve iyi biri olduğunu yazmaktadır. Ayrıca Aydınöğulları'nın Rumlara çok zararının dokunduğundan ve dahi başarılarından övgüyle söz etmektedir (İbn Battûta, 2023: 217-218). İbn Battûta'nın yazdıklarından Aydınöğulları'na yeni ulu bey olmuş olan Umur Bey'in geçmişinin başarılarla dolu olduğu göz önüne alınırsa Aydınöğulları için Mehmet Bey'den sonraki ulu bey tartışmalarının Umur Bey'de sonlanacağı düşünülebilir.

Ulu Bey ünvanıyla İzmir'e gelen Umur Bey, Saruhanöglu Süleyman Bey ile ittifak ederek bir deniz seferi hazırlığına koyulur. Haçlıların İzmir'e donanma göndermesine bir karşılık olarak düşünülebilecek bu sefer, yaklaşık 300 parçalık donanma ve Umur Bey önderliğinde başladı. Mora yarımadasının güneyinde bulunan Mezistre ve Monemvasia bölgelerine akın düzenledi. Sefer sonucu Umur Bey, ganimet ve esirlerle İzmir'e yöneldi. Dönüş yolunda Saruhanöglu Süleyman Bey'in bulunduğu kadirga fırtına sebebiyle Umur Bey'in filosundan kopmuştu. Bunun üzerine Umur Bey tek başına kadirgasıyla geri döndü. Ancak geldiğinde yaklaşık 10 kadirgalık Hristiyan gemi Saruhanöglu Süleyman Bey'i köşeye sıkıştırıyordu. Umur Bey'in gelmesiyle onun yeşil sancaklı gemisini gören Hristiyan birlikler geri çekilmişti (Yinanç, 1929: 35). Aydınöglu Umur Bey, Saruhanöglu Süleyman Bey ile ittifak halinde pek çok deniz seferleri gerçekleştirmişti. Bu iki denizci bey, Adalar Denizi'yle yetinmeyip Mora, Girit, Kıbrıs gibi Akdeniz havzasına da akınlar düzenlemişti (Uzunçarşılı, 1988: 106; Güngör, 2000: 132). Bu ittifakın ardındaki güç gaza ve cihattı. Batı Anadolu Beylikleri gaza ve cihat uğrunda gerek ittifaklarla gerekse bireysel olarak Venedik ve Ceneviz başta olmak üzere birçok devletle mücadele etmiştir. Türk beyliklerinin bu uğraşlarıyla Akdeniz'in batısında bir tampon bölge oluşmuştu. Bu tampon bölge sayesinde Doğu Akdeniz'de bulunan Türk ve İslâm devletleri rahat bir nefes almış özellikle Memlük Sultanlığı Batı Anadolu beylikleriyle sık sık diplomatik ilişki kurmuştu (İnalçık, 2023: 5). Ayrıca Adalar Denizi, Girit, Kıbrıs gibi bölgeler Türklere cazip geliyordu. Aydınöğulları ve diğer denizci Türk beyliklerinin bu bölgeler üzerine seferleri onların Osmanlı Devleti'ne dahil olmasıyla Osmanlı Devleti'nin özellikle Akdeniz, Adalar Denizi'ndeki politikasına etkisinin olduğu düşünülebilir (Gündağ, 2015: 1280).

Mora üzerinden dönen Umur Bey'in bu defaki hedefi Philadelphia (Alaşehir) oldu. Ancak bölgenin kendisine vergi ödemesiyle kuşatma kaldırıldı (İnalçık1991: 179). Ayrıca Umur Bey'in etkisi Denizli'ye dek uzanmıştı. Denizli'de bulunan kitabelerin birinin Umur Bey adına diktirilmiş olması önemlidir (Baykara, 1969: 160.). Umur Bey'in sadece deniz seferleri düzenlememiş olması Aydınöğulları Beyliği'ni deniz ve kara olmak üzere iki kanatta da güçlü kılıyordu. Ayrıca Yunanistan'daki prenslikler ve dukalıkları vergiyle beyliğine bağlamış olan Umur Bey sayesinde Aydınöğulları Avrupa'ya açılmış bir Türk beyliği olarak kabul edilebilir (Sancar, 2006: 60). Doğu Roma İmparatorluğu Batı Anadolu'daki Türk hakimiyetinin farkındaydı. 1336 yılında Doğu Roma'nın Foça tekfurunu Domenico Cattaneo isyan ederek Midilli'yi muhasara etmişti. Türk hakimiyetinin farkında olan Doğu Roma yaşadığı isyan üzerine Türklere ittifak arayışına girişti. İmparator III. Andronikos Aydınöğulları ve Saruhanöğulları ile ittifakta mutabık kaldı (Ayönü, 2021: 346). İttifak sonucu Türk beylikleri Doğu Roma'ya destek sağladı. Bu destek sonucunda karlı çıkan beylikler Foça'yı geri aldı (Merçil, 1991: 240). Foça savaşında Umur Bey ile Kantakuzen tanıştılar. Ayrıca 1334 yılından beri tamamen çözüme kavuşmayan Philadelphia (Alaşehir) meselesi çözüldü. Philadelphia Doğu Roma'ya bağlı kalacak, Sakız Adası Aydınöğulları'na verilecekti (Uzunçarşılı, 1988: 106). III. Andronikos ve dahi devamında Kantakuzenos dönemlerinde Doğu Roma İmparatorluğu iç sıkıntılarla uğraşırken Adalar Denizi ve Yunanistan'da başarılar elde ediyordu. Hiç şüphesiz ki bu başarılarının ardında Batı Anadolu Türk beylikleri vardı (Ostrogorsky, 2019: 465).

Tarihler 1338'li yılları gösterdiğinde Teselya Despotluğu Sırp ve Arnavutları Doğu Roma'ya karşı kışkırtmıştı. Doğu Roma İmparatorluğu çıkan isyanları bastıramayınca Batı Anadolu Beylikleri'nden Aydınöğulları'ndan yardım istedi. Aydınöglu Umur Bey, önce Selanik'e çıkarma yaparak buradaki isyanı bastırdı. Ardından Epir'e ulaşmak için Türk tarihinde bir ilke imza attı. Donanmasını Atina Körfezi'ne ilerleten Umur Bey, kızaklarla

gemilerini karadan yürüterek Korent Körfezi'ne donanmasını aktardı. Lepanto üzerinden Epir Bölgesi'ne çıkarma yapan Umur Bey Arnavut ve Sırp isyanlarını bastırdı (Sancar, 2006: 61). Bu bilgilerden Türk tarihinde gemilerin karadan yürütülmesi olayı Aydınogulları Beyliği'ne dek dayandırılmaktadır. Ancak Düsturnâme'de geçen ve Erdiñ Sancar'ın kitabında verdiği bu bilginin doğruluğu şöyle saptanabilir; İlk ihtimal Umur Bey'in Yunanistan ile Mora arasında bulunan Korent Körfez tarafından gemileri karadan yürüttüğü ve Epir bölgesine akın yaptığıdır. İkincisi ise Umur Bey'in İzmir'den yola çıkarak boğazlar yoluyla Karadeniz'e çıkıp Eflak'a çıkarma yapmasıdır (Daş, 2013: 74). Erdoğan Merçil 1339-1340 yıllarında Umur Bey'in Eflak çıkarmasından söz ederken (Merçil, 1991: 240) Halil Necati Hatipoğlu Epir seferinin varlığını ve gemilerin karadan yürütülmesini desteklemektedir (Günay, 2007: 263). Mustafa Daş'a göre ise Umur Bey'in gemilerini karadan yürütmesi Korent üzerinden değil Gelibolu yarımadası üzerinden olduğudur (Daş, 2013: 81). Epir meselesini değerlendirecek olursak Umur Bey'in başarılı deniz seferleri de göz önünde bulundurulduğunda ortak bir yargıya varılabilir. Her halükârda Aydınogulları, Avrupa yani günümüz Yunanistan kıyılarına defalarca çıkmış Balkanlar üzerine de akınlarda bulunmuştur. Düsturnâme'de olaylar destansı anlatıldığı için Epir Seferi hayali gelebilse de Umur Bey'in tüm yaşamı konu alındığında pek de imkânsız olamayacağı düşünülebilir. Ayrıca Umur Bey'in Doğu Roma İmparatorluğu'na güçlü bir rakip ve ittifak olduğu da unutulmamalıdır.

Aydınogulları Beyliği ile Doğu Roma İmparatorluğu'nun ittifakları çeşitli bölgelerde de devam etti. 1341 yılında imparator III. Andronikos'un ölümüyle Doğu Roma İmparatorluğu bir iç karışıklığa doğru yol aldı. Çıkan iç savaşta VI. İoannis Kantakuzenos Dimetoka'da hükümdarlığını ilan edince muhalifler buna şiddetle karşı çıktı. Bunun üzerine Kantakuzenos Umur Gazi'den yardım istedi. Gazi Umur Bey 1342 yılında Kantakuzenos'a yardım için yaklaşık 400 parçalık donanması (Emecen, 2013: 53) ve kendisinin yeşil sancaklı gemisiyle Meriç'e doğru yelkenleri fora etti⁷. Dimetoka'da Kantakuzenos tarafından karşılanan Umur Gazi, bir müddet burada kalmış ardından Kavala civarına akın etmişti (Emecen, 2013: 53). Birlikleriyle Rumeli'de bulunan Umur Bey burada Kantakuzenos muhaliflerini bastırmayı başarmıştı. Kaçan muhalifler Selanik'e sığındı. Kantakuzenos ve Umur Gazi bunun üzerine Selanik'i kuşattılar. Fakat tam bir netice olmadan Umur Gazi yardım için belli bir kuvvet bıraktıktan sonra geri dönmek durumunda kaldı (Uzunçarşılı, 1988: 107). Bunun sebebi Aydınogulları Beyliği'nden çekinen Avrupalı devletlerin bir Haçlı birliği kurarak sefere çıkmasıydı. Papa VI. Clement'in öncülüğünde; Venedik, Ceneviz, Rodos, Naksos ve Kıbrıs Kralı Hugue'nin yaklaşık dört gemi ile destekte bulunduğu bu ittifak 1344 yılında İzmir'i kuşattı (Altan, 2002: 699). Kuşatma üzerine Umur Bey diğer Türk beylikleriyle ittifak kurarak Haçlıları denizde mağlup etti (Merçil, 1991: 240). Fakat 1347'de Türk donanma ittifakı Haçlılar tarafından bozguna uğratıldı (İnalçık, 2023: 71). Umur Bey'in direnişiyle Haçlılar pek fazla ilerleyemeseler de İzmir'de tutunmayı başardılar. Bunun üzerine Saruhanogulları'nın tavsiyesiyle Aydınogulları ile Latinler arasında antlaşma yapıldı. Antlaşma sonrası Umur Gazi Müslüman İzmir'e çekildi (Uzunçarşılı, 1988: 108). Haçlıların İzmir'de tutunması Batı Anadolu Beylikleri için olumsuz sonuçlanmış beyliklerin denize açılma imkânı kısmen de olsa daralmıştı (Karaca, 2023: 96).

Haçlıların İzmir'de durdurulmasının ardından 1345 yılında Umur Bey dostu Kantakuzenos'a yardım için Saruhanoglu Süleyman Bey ve Karesi beyleriyle Rumeli'ye sefere çıktı. Umur Bey'in donanmasının İzmir civarlarında yakıldığı ve Karesiogulları'nın gemileriyle Rumeli'ye çıkarma yaptığı bilinmektedir (Çiftçi, 2002: 396). Rumeli Seferi esnasında Saruhanoglu Süleyman Bey'in yolda humma hastalığı sonucu vefat etmesi üzerine Umur Bey geri dönmek durumunda kalmıştı (Kesik, 2021: 331). Ancak Umur Gazi Kantakuzenos'a bir isim önerdi. Bu isim Osmanoglu Orhan Bey'den başkası değildi (İlgürel, 2001: 649). Umur Bey bu geri dönüşünde aslında Rumeli'yi Orhan Gazi'ye emanet etmişti. Umur Gazi İzmir'e döndükten sonra sefer hazırlıklarına başladı. Hedefi İzmir'den haçlıları tamamen atmaktı. Umur Gazi'nin İzmir kuşatmasına Anadolu'dan da destekler gelmişti. Çünkü kendisi uç beyi bir başka deyişle cihat gazisi kabul ediliyordu. Tarihler 1348'i gösterdiğinde İzmir'i kuşatan Umur Gazi muhasara esnasında şehit düştü (Merçil, 1991: 240).

Aydınoglu Umur Gazi şehit düşmüştü fakat onun kişiliği ve yaptığı deniz seferleri unutulmamıştı. Tursun Bey tarihinde adının birkaç yerde zikredilmesi⁸, Oruç Bey tarihinde ise "*Deniz gazileri, Umur Bey müridleri bir uğurdan tekbir getirüp...*" ifadesi (Öztürk, 2008: 184) ve kendisinden çok sonra yaşamış olan Enverî'nin Umur Bey destanını anlattığı Düsturnâme'yi kaleme alması Umur Gazi'nin unutulmadığının bir delildir. Ayrıca Osmanlı tarihi açısından da Umur Bey önemlidir. Osmanoglu Orhan Bey'in Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı Aydınoglu Umur Bey ile ittifak yaptığı düşünülmektedir. Zira Orhan Bey'in askerleri Umur Bey'in Trakya seferlerini bildikleri ve kendilerine "Umurca Oğlanları" dedikleri bilinmektedir (İnalçık, 2009: 80). Ayrıca Umur Bey'in Kantakuzenos'a Orhan Bey'i ittifak için önermesi, Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın Kantakuzenos'a yardım

⁷ Gazi Umur Bey'in gemilerinde cihat ruhunun temsili için yeşil sancaklar kullanılmıştı (Taneri, 1981: 48).

⁸ Mertol Tulum'un hazırladığı Tursun Bey Târîh-i Ebü'l-Feth kitabının 147. ve 169. Sayfalarında Umur Gazi'nin adı zikredilmektedir (Tursun Bey, 1977: 147, 169).

için gitmesi ve takviye olarak yaklaşık 25 parça Türk donanmasının Umur Gazi'nin gönderdiği (İnalçık, 2009: 85) kabul edilecek olursa Aydınolu Osmanolu ittifaki daha doğrusu Doğu Roma çevresinde gelişen bu ittifak daha akla yakın gelmektedir. Son olarak Aydınolu Umur Bey'in vefatı, İzmir'in düşmesi gibi sebepler Adalar Denizi'ndeki Türk hakimiyetine ket vurmuştu. Aydınolu, Saruhanolu ve diğere denizci beyliklerin fetih alanları ve siyasetleri daralmıştı.

SONUÇ

Bu araştırmada Aydınolu Beyliği'nin kökenleri ve Umur Bey Dönemi yapılan deniz seferleri kronolojik olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Umur Bey'in faaliyetleri ve diğere Denizci Türk Beylikleri'nin sadece kendi dönemlerini değil sonraki dönemleri de etkilediği gözlenmiştir. Türk denizcilğinde Çaka Bey'den sonra önemli bir konuma sahip olan Gazi Umur Bey gerek İzmir'de hüküm sürdüğü zamanlar gerek ulu bey olduktan sonra giriştiği fetih hareketleriyle Adalar Denizi, Akdeniz ve Avrupa'da yankı uyandırmıştır. Etrafında topladığı diğere Türk beyleriyle gaza ve cihat faaliyetlerine devam eden Gazi Umur Bey, Doğu Roma İmparatorluğu'yla da hem mücadele etmiş hem de dostluk kurmuştur. Bu dostluk Latinler'e karşı ve Batı Anadolu'daki Türk egemenliğinin çıkarları doğrultusunda olmuştur. Umur Bey, Doğu Roma tahtında hak iddia eden Kantakuzenos'a İzmir kuşatıldığı için yardım edememişti. Fakat Umur Bey'in Osmanolu Orhan Gazi'yi Kantakuzenos'a önerdiği düşünülmektedir. Osmanlı Devleti'nin Gelibolu'ya çıkmasında önemli rol oynayan Kantakuzenos meselesinde Gazi Umur Bey'in önemli katkısının olduğu ve dolaylı yoldan Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye çıkışında etkisinin olduğu da akıllara gelmelidir.

Hace Selman'ın Umur Bey'in kahramanlıklarını anlatan asıl yazar olduğu düşünüldüğünde Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde Hace Selman'ın eseri Enverî tarafından Düstürname olarak kaleme alınması Umur Bey'in etkisinin halen sürdüğünün bir göstergesidir. Ayrıca Umur Gazi'nin Epir Seferi'nde gemileri karadan yürütmesi birçok kaynakta geçmektedir. Bu doğrultuda 1453 İstanbul'un Fethi'nde Fatih Sultan Mehmed'in kendisinden esinlendiği, büyük atalarından ilham aldığı düşünülebilir. Araştırmaya getirilen bu yorumu Fatih Sultan Mehmed Han'ın ilme ve bilgiye verdiği önem doğrulamaktadır. Ayrıca Türk denizcilik tarihi bağlamında Batı Anadolu'nun tamamen Osmanlı Devleti'ne katılmasıyla burada bulunan denizci beyliklerin Osmanlı donanmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Bunların dışında Tursun Bey'de ve Oruç Bey'de de Umur Bey'in adının zikredilmesi Umur Gazi'nin denizcilik alanında etkisinin devam ettiğinin bir başka göstergesidir.

Umur Gazi şüphesiz Türk denizciliğinin gelişmesinde ve Batı Anadolu'daki Türk hakimiyetinin Çaka Bey'den sonra devam etmesine olanak sağlamış bir Türk hükümdardır. Gerek dönem düşünüldüğünde gerekse şartlar düşünüldüğünde Türk tarihinde denizcilik alanında ilkleri başaran bir kimse gözüyle de bakılabilir. Ancak Umur Bey'in deniz seferleri ve Avrupa çıkarmaları yerleşme amacından çok bağlılık ve vergiye tutma amacını taşımaktadır. İzmir'den indirdiği donanmasıyla günümüz Yunanistan'a defalarca akınlar düzenleyen Umur Bey'in cesareti ve komutanlığı tekrar tekrar dile getirilmesi ve dikkatle incelenmesi gereken bir konudur.

KAYNAKÇA

- Altan, E. (2002). "Kıbrıs Haçlı Krallığı (1191-1489)" (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Türkler Ansiklopedisi VI, 695-700, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Anna Komnena. (2021). Alexiad (Çev. Bilge Umar), İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Ayönü, Y. (2021). "Saruhanolu'nun Adalar Denizi ve Balkanlardaki Faaliyetleri", Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-IV Saruhanolu Beyliği, (Ed. Mehmet Ersan vd.), Türk Tarih Kurumu, 342-350, Ankara.
- Baykara, T. (2013). "Aydın-Oğulları'nın İlk Devirlerine Ait Mülâhazalar", Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I Aydınolu Tarihi, (Ed. Mehmet Ersan vd.), Türk Tarih Kurumu, 33-40, Ankara.
- Baykara, T. (1969). "Denizli'de Yeni Bulunan İki Kitâbe". Belleten, 33/130: 159-162.
- Bostan, İ.; Özbaran, S. (2009). Türk Denizcilik Tarihi 1, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul.
- Çiftçi, C. (2002). "XIV. Yüzyılda Anadolu'da Uç Beyliklerinin Siyasî ve İktisadî Faaliyetleri" (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Türkler Ansiklopedisi VII, 393-406, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Çiftçi, M. (2016). "Vâcidiye Medresesi". Bilgi Düşünce Platformu, XXX/1: 435-460.

- Daş, M. (2013). “Aydınoğlu Umur Bey’in Tartışılan Epir ve Tuna Seferi” Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I Aydınoğulları Tarihi, (Ed. Mehmet Ersan vd.), Türk Tarih Kurumu, 73-82, Ankara.
- Daş, M. (2009). “Türklerin Bizans ve Venedik’le Denizlerdeki İlişki ve Mücadeleleri (XV- XVI. Yüzyıllar)” (Ed. İdris Bostan vd.), Türk Denizcilik Tarihi 1, 49-59, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul.
- Emecen, F. (2013).” Aydınoğlu Umur Bey: Kısa Bir Biyografi Denemesi”. Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-I Aydınoğulları Tarihi, (Ed. Mehmet Ersan vd.), Türk Tarih Kurumu, 41-62, Ankara.
- Enverî. (1929). Düstûrnâme-i Enverî (Haz. Mükrimin Halil Yinanç), Evkaf Matbaası, İstanbul.
- Günay, V. (2007). “Halil N. Hatipoğlu, Orta Çağda Akdeniz’de Deniz Güçlerinin İncelenmesi; Anadolu’da İlk Türk Denizciliği (Umur Bey’in Epir Harekâtı), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Deniz Basımevi, İstanbul 2005, VII+165 s., ISBN 975-409-328-8.”. Tarih İncelemeleri Dergisi, 22/1: 261-263.
- Gündağ, N. (2015). “Akdeniz’de “Bir Mümtaz Eyalet”: Girit (1669-1869)”, Belgi Dergisi, 9/1: 1278-1288.
- Güngör, E. (2000). Tarihte Türkler, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- İbn Battûta. (2023) Tuhfetü'n-nüzzâr fî Garaibi'l-emsâr ve Acaibi'l-esfâr Seyahatnâme-i İbn-i Battûta (Çev. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- İlgürel, M. (1993). “Çaka Bey” İslâm Ansiklopedisi, VIII: 186-188, İstanbul.
- İlgürel, M. (2001). “Osmanlı Denizciliğinin İlk Devirleri”. Belleten, 65/243: 637-654.
- İnalçık, H. (2009). “Osmanlı Sultanı Orhan, (1324-1362) Avrupa’da Yerleşme”. *Belleten*, 73/266: 77-107.
- İnalçık, H. (1999). “Batı Anadolu’da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri, Bizans ve Haçlılar”. Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 173-185, Ankara.
- Karaca, B. (2023). “Saruhanogulları Beyliği’nin Osmanlı Devleti ile İlişkisi”. Genç Kalemler Dergisi, 9/10: 96-98.
- Kesik, M. (2021).” Saruhanogullarının Diğer Türk Beylikleri ile İlişkileri”. Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-IV Saruhanogulları Beyliği, (Ed. Mehmet Ersan vd.), Türk Tarih Kurumu, 323-341, Ankara.
- Koca, S. (2002). “Anadolu Türk Beylikleri” (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Türkler Ansiklopedisi VI, 703-755, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Köprülü, M. F. (1928). “Aydınoğulları Tarihine Ait”. *Türkiyat Mecmuası*: 417-426.
- Kurat, A.N. (1966). Çaka Bey, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Merçil, E. (1991). “Aydınoğulları”. İslâm Ansiklopedisi, IV: 239-241, İstanbul.
- Merçil, E. (2009). ” Selçuklular Döneminde Türk Denizcilik Faaliyetleri” (Ed. İdris Bostan vd.), Türk Denizcilik Tarihi 1, 21-29, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul.
- Mikhael Doukas. (2008). Tarih Anadolu ve Rumeli (Çev. Bilge Umar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ostrogorsky, G. (2019). Bizans Devleti Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Öden Günal, Z. (2002). “Aydınoğulları Beyliği” (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Türkler Ansiklopedisi VI, 793-796, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Oruç Beğ. (2008). Oruç Beğ Tarihi (Haz. Necdet Öztürk), Çamlıca Basım Yayın, İstanbul.
- Sancar, E. (2006). 21. Yüzyıl Stratejilerinde Türk Denizcilik Tarihi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Sevim, A.; Merçil, E. (2020). Selçuklu Devletleri Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Taneri, A. (1981). Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri Kuruluş Devri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Teoman, B. (2018). “Aydınoğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler”. Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi, 1/1: 119-135.
- Turan, R. (2002). “Türkiye Selçukluları ve Anadolu Beyliklerinde Teşkilât” (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Türkler Ansiklopedisi VII, 151-168, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Tursun Bey. (1977). Târîh-i Ebü'l-Feth (Haz. Mertol Tulum), Baha Matbaası, İstanbul.

Uzunçarşılı, İ.H. (1988). Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

